

Kirkerådets leders tale ved åpningen av Kirkemøtet, 25. april 2025

Harald Hegstad

Kjære kirkemøte, kjære gjester!

La meg begynne med å presentere dere for fire kvinner som jeg og mange andre har blitt gjort oppmerksom på i løpet av det siste året. På bildet finner vi dem avbildet på Nidarosdomens vestfront. Til forskjell fra de fleste andre statuene på veggen framstiller de ikke historiske personer, men personifiseringer av dyder og verdier for det samfunn som de mange historiske personene på veggen var satt til å styre. De fire kvinnene er Guds fire døtre, fra venstre: sannhet, miskunn, fred og rettferd.

Selv ble jeg først oppmerksom på tanken om Guds fire døtre i forbindelse med 750-jubileet for Magnus Lagabøtes landslov, som vi markerte i fjor. Vi som var på Kirkemøtet i fjor, fikk gjennom Jørn Øyrehagen Sundes levende formidling høre om hvordan sannhet, miskunn, fred og rettferd var størrelser enhver dom skulle prøves på. Selve tanken om Guds fire døtre stammer fra Salme 85 i Det gamle testamentet, der det heter at «Miskunn og sannhet skal møte hverandre, rettferd og fred skal kysse hverandre.» I jødisk tradisjon ble dette utviklet til en historie om fire søstre som ga Gud råd da han dømte Adam og Eva. På 1100-tallet ble tanken tatt opp i kristen tradisjon, og kom altså også inn i norsk lovgivning.

Landsloven var en videreføring av innføringen av kristenretten på Moster 250 år tidligere, noe vi markerte 1000-årsjubileet for i fjor. Her ble vi minnet om det radikale skiftet som skjedde i og med kristningen, der Norge gikk fra et samfunn preget av den sterkeste rett til et samfunn der retten stod over makten, og fra et ættesamfunn der alle tok seg av sine egne til et samfunn der alle hadde krav på omsorg og beskyttelse fordi de var skapt i Guds bilde.

Mye har forandret seg siden Moster og Landsloven, både i samfunnet og i kirken. Men de grunnleggende verdiene som de fire guddommelige søstrene representerer, spiller også i dag en viktig rolle i verdigrunnlaget for det norske samfunnet. Vi trekker riktignok ofte andre konsekvenser av disse verdiene enn man gjorde i tidligere århundrer, i retning av et enda mer egalitært og likestilt samfunn, bygd på demokrati og menneskerettigheter. Fortsatt regner vi det kristne grunnlaget som bærende for samfunnets verdier, slik det for eksempel uttrykkes i Grunnlovens §2: «Verdigrunnlaget forblir vår kristne og humanistiske arv. Denne Grunnlov skal sikre demokratiet, rettsstaten og menneskerettighetene.»

At også den humanistiske arv nevnes, viser at den kristne forankringen ikke må forstå eksklusivt og innskrenkende. Verdiene er jo i stor grad allmenne, som også kan begrunnes ut fra andre religiøse og livssynsmessige tradisjoner. I et mangfoldig samfunn er det nettopp avgjørende viktig å finne felles grunn for de verdiene vi bygger samfunnet på.

At det handler allmenne verdier, betyr ikke det at alle deler dem eller praktiserer dem. I vår verden opplever vi i dag at sannhet er erstattes med løgn, at miskunn erstattes med ubarmhjertighet, at fred erstattes med krig og konflikt, og at rettferd må vike plass for urettferdighet. Overgrep, maktmisbruk og likegyldighet overfor menneskelig lidelse hører dessverre med til dagens orden, og forsøres ofte av politiske ledere. Her trenger jeg knapt å nevne eksempler – vi leser om det i avisen daglig.

Sannhet, miskunn, fred og rettferd er ikke selvsagte verdier, men er noe vi må stå opp for, i vårt eget land og i det internasjonale samfunnet. Her har også kirken en oppgave – i samarbeid med alle gode krefter, uten dermed å engasjere seg i partipolitikken. Men det å stå opp for sannhet, miskunn, fred og rettferd vil alltid også ha en politisk side. For mange av oss ble biskop Mariann Budde i den episkopale kirken i USA et forbilde, da hun i sin preken under presidentinnsettelsen i januar ba den nyvalgte presidenten om å vise barmhjertighet – miskunn – mot de som nå var redde for sin plass i samfunnet.

Et annet eksempel er nylig avdøde pave Frans som så konsekvent engasjerte seg for fred og rettferdighet og for de fattige og underprivilegerte, og som heller ikke var redd for å kritisere politiske ledere.

De er begge gode eksempler på at kirken ikke bare kan snakke rent prinsipielt og teoretisk om verdiene, men våge å la dem møte dagens situasjon og utfordringer. Ikke minst har kirken en særlig forpliktelse til å ta til motmæle når *kristen tro* brukes til å begrunne usannhet, ubarmhjertighet, vold og urettferdighet.

Kirkens fremste bidrag til å opprettholde gode verdier i samfunnet, er ikke å bli en politisk eller ideell aktør på linje med andre, men nettopp gjennom å være kirke. Bare ved å minne oss selv og andre på det sentrale innholdet i Jesu budskap, kan kirken fortsatt representere den samfunnsomformende kraft som endret vårt samfunn på grunnleggende vis for tusen år siden. Om en Gud som er barmhjertig og full av miskunn mot alt han har skapt. Om en Gud som er fredens Gud. Om en Gud som er en rettferdig Gud, som krever rettferd og som skaper rettferd.

Å stå opp for det kristne verdigrunnlaget er ikke noe Den norske kirke kan gjøre alene. Her står vi sammen med andre kristne kirke i vårt land, blant annet gjennom medlemskapet i Norges kristne råd. Og i verdispørsmål samtaler og samarbeider vi også godt med mennesker med annen tro og livssyn, ikke minst gjennom Samarbeidsrådet for tros og livssynssamfunn. Det gjør vi i rammen av en felles visjon om det livssynsåpent samfunn, der utøvelse av tro og livssyn ikke bare hører hjemme i det private rom, men også i det offentlige rom. Det gjør det mulig for tros- og livssynssamfunnene å prege samfunnet, men også å la seg utfordre av hverandre og av samfunnet.

At vi lever i et livssynsmessig mangfoldig samfunn, opphever likevel ikke den særlige rolle som kristendommen fortsatt spiller. Nylig tok det meste av samfunnet en pause i helligdagene i påsken. Påsken og andre sider ved ukens og årets rytme, er avtrykk

av kristendommens betydning i vår kultur, selv om nordmenn flest ikke alltid er like klar over hvor denne rytmen kommer fra. Før påske kunne vi lese en interessant kommentar av Nazneen Khan-Østrem i Aftenposten, med tittelen [«Hvor ble det av Jesus i påsken?»](#).

Her konstaterer hun at bevisstheten om høytidenes religiøse innhold er i ferd med å svekkes, noe som ikke minst kommer til uttrykk i medienes formidling omkring høytidene. For sin del beklager hun en slik utvikling:

Hun skriver: – Fortellingen om Jesu liv, død og oppstandelse er fantastisk. Den er egnet til å gi mennesker troen på livet og kjærligheten. Det leter mange etter nå, enten man sverger til en gud eller ikke. Kanskje er denne påsken nettopp tiden da man skal velge vekk krimlitteratur og podkaster om fordervelse? I stedet bør kirkene oppsøkes sammen med venner og familie uansett religiøs overbevisning.

Det kan synes som om mange tok henne på ordet. I alle fall meldes det om stor tilstrømning til årets påsegudstjenester.

Khan-Østrems påpekning av at bevisstheten om høytidenes religiøse innhold er svekket i befolkningen, er en stor utfordring både til kirken og alle som driver med kulturformidling. Skal den kristne arven bli noe mer enn et tomt skall, må bevisstheten og kunnskapen om innholdet holdes ved like og styrkes.

Det gjelder både overfor kirkens egne medlemmer og overfor befolkningen som helhet. For ikke å bli kulturell analfabet, må man kjenne til bibelske fortellinger og kristne tradisjoner som man finner så mange referanser til i språklige uttrykk, i litteratur og i kunst. Her har kirken et viktig formidlingsansvar, sammen med skolen, media og ulike aktører på kulturfeltet.

I en kultur der kunnskap om kristen tro og tradisjon ikke lenger kan tas for gitt, har Den norske kirke for lengst tatt et aktivt ansvar for trosformidling og trosopplæring. I denne sammenheng ble det tatt et viktig skritt da Kirkemøtet i fjor vedtok Overordnet del av Plan for kirkelig undervisning og læring. Her utvides ambisjonen fra trosopplæringsreformen til ikke bare å gjelde «alle døpte mellom 0 og 18 år», men til å handle om livslang læring for alle, både døpte og alle andre. For tiden arbeider Kirkerådet med rammeplaner for de ulike aldersfasene, planer som etter hvert vil bli lagt fram for Kirkemøtet til behandling.

Selv om undervisningsoppdraget gjelder mennesker i alle aldre, må satsingen på barn og unge fortsatt ha særlig prioritet. Det er i erkjennelsen av at det er overfor ungdom og unge utfordringene er størst i dag, at Kirkerådet i saken om budsjett (KM 5/25) foreslår at unge og unge voksne skal prioriteres i budsjettet for 2026.

Bevisstheten om kristendommens og kirkens betydning for norsk kultur og samfunn, er også et tema i forberedelsen til Nasjonaljubileet i 2030, «Norge i tusen år», et jubileum som på en og samme tid er et kristningsjubileum og et jubileum for

riksdannelsen, og der forholdet mellom kristning og nasjonsbygging blir et viktig tema.

Fram mot hovedmarkeringen i 2030 foregår det en jubileumsstafett der det hvert år markeres ulike tema. I fjor var det som nevnt jubileet for kristenretten på Moster som stod i fokus. I år er temaet «Migrasjon og identitet» der man blant annet markerer Nasjonalt utvandrerjubileum. Årets tema er en viktig påminnelse om at det nasjonale alltid må sees i sammenheng med det internasjonale. Formingen av Norge som nasjon har ikke skjedd i et vakuum, men i et samspill med impulser som har kommet til oss utenfra, formidlet av mennesker som har reist til og fra, flyttet inn og flyttet ut.

Det gjelder i høyeste grad også vår kristne kulturarv: Kristendom er jo ikke noen norsk oppfinnelse, men har kommet til oss utenfra. Og den kristne tro forener oss med et verdensomspennende fellesskap med andre med den samme tro. De dype historiske røtter som forener kristne kirker over hele verden kommer ikke minst til uttrykk gjennom et annet jubileum vi markerer dette året, nemlig 1700-års jubileet for Den nikenske trosbekjennelse. I denne teksten, som ble vedtatt ved konsilet i Nikea i 325, men som fikk sin endelige utforming i 381, bekjenner det økumeniske fellesskapet sin tro på Gud som himmelen og jordens skaper, på Jesus som Guds sønn fra evighet av, og Ånden som den som gir liv. (Og som en liten funfact: Nikeamøtet vedtok også tidspunktet for den kristne påskefeiringen – så når vi feiret påskedag sist søndag, var det som konsekvens av vedtak på et kirkemøte i år 325)

Nikeajubileet er også et godt oppspill til det som er temaet for dette kirkemøtet, «Kirken åpner rom for tro», som er en av tre sentrale målformuleringer i strategien for Den norske kirke som Kirkemøtet har vedtatt.

For kristendom handler jo grunnleggende sett om tro, ikke bare om kultur og tradisjon. Det er naturligvis *også* kultur og tradisjon, men uten den «innsiden» som troen representerer, forblir kultur og tradisjon et tomt skall. Skal kirken ivareta kristne tradisjoner og verdier i vårt samfunn, må den gjøre det gjennom å forkynne og formidle den tro som i sin tid skapte tradisjonene og verdiene.

Nettopp i vår tid synes det å være økt interesse for kristen tro, ikke minst blant unge mennesker. Både i Den norske kirke og i andre kirker merker vi dette. Flere ungdommer og voksne kommer til kirken for å bli døpt. Flere melder seg inn. Flere kommer til gudstjeneste, og flere oppsøker en prest for å samtale. Det merker man blant annet i Nidarosdomen her i byen. Da studentprestene i samarbeid med KRIK før jul i fjor inviterte til julegudstjeneste ble Nidarosdomen fylt til siste sitteplass, slik at noe måtte snu uten å komme inn. Da jeg nylig traff kapellan Marie Farstad, fortalte hun om stor økning i unge som søker til høymessene på søndag. Hun fortalte også om at hun, uten særlig markedsføring, har etablert en gruppe med overskriften «Unge voksne, tro og eksistens» der flere unge menn og kvinner deltar.

Hva denne fornyede interessen skyldes, vet vi egentlig ikke, men det er nærliggende å tenke seg at det skyldes de urolige og usikre tidene vi lever i. I en situasjon der

trygghet og optimisme er mangelvare, er det nærliggende å søke mot noe dypere og ekte, mot den kristendom som har båret mennesker og samfunn gjennom kriser og vanskeligheter i tidligere tider. Mot en tro som kan gi mening, trygghet og håp. I en usikker verden der viktige verdier er under press, opplever mange at kirken og kirkens stemme blir desto viktigere.

At kristne verdier har vært viktige for samfunnsutviklingen i Norge, betyr ikke at de alltid har blitt etterlevd i praksis. Heller ikke kirken har alltid vært tro mot de verdier den var satt til å forkynne. Dens praksis har ikke alltid vært preget av sannhet, miskunn, fred og rettferd. Da Sannhets- og forsoningskommisjonen i fjor la fram sin rapport, ble det grundig dokumentert at også Den norske kirke hadde sin del i fornorskingspolitikkenes urett mot samer, kvener/norskfinner og skogfinner representerte. Selv om bildet også er sammensatt, er det ikke til å komme i fra at kirken som statens forlengede arm både sluttet opp om og deltok aktivt i fornorskningen, og bidro til å frata mennesker deres språk, kultur og identitet og påføre dem skam over sin bakgrunn.

Navnet på kommisjonen er interessant: Sannhet er jo en av de fire guddommelige søstre. Skal vi komme videre, er det helt nødvendig å tale sant om det som har skjedd, og våge å se sannheten i øynene også når den er ubehagelig. Derfor er kommisjonens dokumentasjon av den urett som er begått, av avgjørende verdi.

Forsoning er også et begrep som har dyp klangbunn i bibelsk og kristen tradisjon. Gud er jo nettopp den som ønsker forsoning, mellom seg selv og mennesker, og mennesker imellom. Skal forsoning skje, må man tale sant, erkjenne feilgrep, og være villig til å rette opp og reparere det som er blitt ødelagt. Men forsoning er ikke noe som er gjort i en håndvending, det er ikke noe en kan kreve av den andre, og det kan ofte ta lang tid.

Den norske kirke bidro til uretten og har derfor et ansvar for å arbeide for forsoning, i samfunnet, men også internt i kirken. Fornorskningen ødela samhold og tillitt mellom kirkens medlemmer. Samer, kvener/norskfinner og skogfinners språk, kultur og åndelige tradisjoner ble nedvurdert og delvis forbudt. Forsoningsarbeidet må erkjenne dette slik at det rike kultur mangfoldet blant kirkens medlemmer får prege vårt fellesskap.

Kirkemøtet gjorde i fjor et vedtak der man erkjente kirkens medvirkning i fornorskingspolitikken, og at man vil ta ansvar for å bidra til forsoning, tillitsbygging og gjenopprettelse av den uretten kirken har påført mennesker. Som en oppfølging av dette vedtok Kirkerådet i desember i fjor en omfattende handlingsplan for arbeidet med sannhet og forsoning.

I år er det særlig arbeidet med kvensk kirkeliv som står i fokus. Jeg hadde selv gleden av å være med på kvensk gudstjeneste i Oslo domkirke på kvenfolkets dag 16. mars. Til høsten planlegges det en konferanse om kvensk kirkeliv, som et ledd i arbeidet med å etablere et nasjonalt utvalg for kvensk kirkeliv.

Som ledd i forsoningsprosessen inviterer vi søndag på dette Kirkemøtet til gudstjeneste i Nidarosdomen. Gudstjenesten vil bære preg av det språklige og kulturelle mangfoldet som vår kirke er. Sammen vil vi denne søndagen be om styrke og mot til å gå videre på forsonings vei.

For at Den norske kirke skal kunne utføre sitt oppdrag, trenger den gode rammebetingelser, også økonomiske. Vi fikk i fjor en debatt om finansieringsordningen for Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn. Med bakgrunn i denne diskusjonen nedsatte regjeringen et ekspertutvalg som skal utrede endringer i tilskuddsordningen, for å gjøre den mer bærekraftig på sikt.

Jeg er glad for at regjeringen så tydelig har lagt til grunn at det fortsatt skal være en ordning med offentlig finansiering av tros- og livssynssamfunn. Den virksomhet som denne sektoren representerer, utgjør en stor merverdi for hele samfunnet. Jeg er også glad for at regjeringen så tydelig legger likebehandlingsprinsippet til grunn, samtidig som man peker på at Den norske kirke har et særlig samfunnsoppdrag som landsdekkende og demokratisk folkekirke. Likebehandling handler om å likebehandle det som er likt, og samtidig ta hensyn til det som er forskjellig.

For Kirkerådet har det derfor vært viktig å synliggjøre folkekirkens bidrag til samfunnet. I november offentliggjorde vi en rapport som presenterte en samfunnsøkonomisk analyse av Den norske kirkes bidrag til kultur og kulturarv. Rapporten dokumenterte at dette bidraget er betydelig, også når man holder trosutøvelsen i snever forstand utenfor. Bidraget består blant annet i forvaltningen av kulturhistoriske viktige bygg over hele landet og i et omfattende kulturarbeid, ikke minst gjennom kirkemusikken. Rapporten peker på at Den norske kirke sysselsetter 662 årsverk innen kirkemusikk, og dokumenterer dermed at Den norske kirke er landets største arbeidsgiver for profesjonelle musikere, i små og store lokalsamfunn over hele landet

Tidligere i år la Kirkerådet fram en oversikt over Den norske kirkes beredskapssystem. Her redegjøres det for hvordan folkekirken med sine kompetente medarbeidere og frivillige, bygg og infrastruktur i hele landet, sammen med sine samarbeidspartnere, er en viktig aktør i samfunnets felles beredskap. Dette er en beredskap som både leveres i det daglige, og som vil kunne mobiliseres i en situasjon med krise, katastrofe eller krig, der vi stiller opp med støtte, sjelesorg, åpne kirker, sørgegudstjenester og andre markeringer, i samarbeid med det offentlige og som en brobygger til andre tros- og livssynssamfunn. I tillegg til disse mer konkrete tingene kommer det en kan omtale som *eksistensiell beredskap*, om kirkens bidrag til kulturell og moralsk motstandskraft i befolkningen.

Så skulle jeg gjerne hatt en lignende rapport om kirkens diakonale arbeid å vise til. For også her gjøres det utrolig mye godt og viktig arbeid, ikke bare for våre egne medlemmer, men for alle som trenger det. Et arbeid som er midt i kjerne av kirkens oppdrag og som samfunnet behøver.

Som folkekirke er Den norske kirke i en helt unik posisjon til å bidra til samfunnets beste. Det gjør vi ikke ved å fortrenge andre aktører, men ved å inkludere dem i et samarbeid. Her er omdanningen av Feltprestkorpsset til Forsvarets tros- og livssynskorps et godt eksempel. Heller ikke ved St.Olavs hospital i Trondheim og ved Universitetet i Oslo er Den norske kirkes prester og diakoner lenger alene om å tilby sjelesorg og livssynsbetjening. Vi får ikke et mer livssynspent samfunn ved å avvikle Den norske kirkes tilbud på steder vi tidligere har vært det eneste tilbudet, men ved å inkludere flere aktører.

Jeg har i løpet av mitt første år som kirkerådsleder hatt mange møter med politikere, og fått mange tilbakemeldinger på at Den norske kirkes betydning for samfunnet blir sett og verdsatt. At det også er viktig at vi engasjerer oss i samfunnsspørsmål, fikk jeg bekreftet av en kommentar fra stortingspresident Masud Gharahkhani da jeg møtte ham i vinter: «Det som er så fint med kirken, er at dere alltid er på.» Det er en anerkjennelse vi tar med oss.

Økonomi handler ikke bare om hvordan penger kommer inn, men også hvordan de disponeres. Svært mye av pengene i Den norske kirke går til lønninger, og når pengene ikke strekker til, får det konsekvenser for stillinger og ansatte. Etter at pensjonskostnadene fikk en varig økning på rundt 100 millioner årlig, har Kirkerådet måttet foreta en nedbemanning, i første rekke i Kirkerådets og bispedømmerådernes administrasjoner, for så langt som råd å skjerme førstelinjetjenesten. En reduksjon i stabsfunksjoner betyr at vi må arbeide annerledes i tiden som kommer. Vi må samarbeide mer på tvers, mellom kirkeråd, bispedømmeråd, fellesråd og menighetsråd. Og vi må prioritere strengere hva vi kan gjøre og hva vi ikke kan gjøre. Vi bør sette ny kurs der det som styrker menighetenes arbeid og befolkningens tilknytning til folkekirken får prioritet. En organisasjon som er slankere og enda mer fokusert på kjerneoppdraget.

Når vi ikke har ressurser til å gjøre alt selv, er det enda viktigere å utvikle samarbeidet med kirkelige organisasjoner og institusjoner som ivaretar viktige sider ved kirkens oppdrag. Her har vi allerede etablert gode samarbeidsfora i Samarbeidsråd for misjon, Samarbeidsråd for diakoni, og Samarbeidsrådet for barne- og ungdomsorganisasjoner. Disse og andre samarbeidsformer må utvikles videre. Også på lokalt plan er organisasjonene viktige samarbeidspartnere, ikke minst i den fornyede satsingen på kirkelig undervisning og læring.

I en slik sammenheng er det vanligvis ikke lurt å nevne én konkret samarbeidspart og ikke de andre, men jeg våger meg på et unntak. *IKO Institutt for kirke og oppvekst* ble stiftet fredsåret 1945 og fyller i år 80 år. Siden starten har IKO vært en pioner for arbeidet med kristen undervisning og kunnskapsformidling i skole, barnehage, kirke og samfunn. Mye av forarbeidet til dagens arbeid med kirkelig undervisning og læring kan vi takke IKO for. Det siste året har IKO vært gjennom en stor nedbemannings- og omorganiseringsprosess, men har nå funnet nye rammer for virksomheten i samarbeid med Bibelselskapet, en annen viktig partner for kirken. Det er mitt håp at

denne nye konstellasjonen vil være en viktig ressurs for formidlingen av kristen tro og tradisjon i årene som kommer.

Helt til slutt: Da jeg for ett år siden ble valgt til leder i Kirkerådet, ba jeg om at dere måtte huske på meg i bønn. Det er et ønske jeg har fått mye tilbakemelding på, og folk jeg møter forteller ofte at de ber for meg. At noen ber for meg, har vært godt å vite og kjenne på i et utfordrende verv. Takk skal dere ha!

De mange tilbakemeldingene sier meg samtidig noe om hva det vil si å være kirke. Kirke er ikke bare en forening for mennesker med religiøse interesser. Nei, kirken er et fellesskap av mennesker med relasjon til den treenige Gud, en relasjon som blant annet gir seg uttrykk i at vi kan henvende oss til Gud i bønn. Kirken er et bønnens fellesskap, der også de som ikke selv greier å formulere en bønn, er inkludert. Og i kirken ber vi ikke bare for oss selv, vi ber for den verden som Gud har skapt. I den tid vi lever, er det mer enn noen gang behov for å be om en verden der sannhet og miskunn, fred og rettferd får råde.